

Jan Šrámek (1870-1956) československý katolický politik

Šrámek pocházel z vesnice Grygov nedaleko Olomouce, kde se narodil v roce 1870. Studoval na arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži a na olomoucké teologické fakultě. Po vysvěcení v roce 1892 působil na několika kaplanských místech. Patřil k velkým zastáncům českých národních zájmů a v tom si rozuměl i s pozdějším moravským metropolitou Leopoldem Prečanem, který byl jeho spolužákem. Byl zároveň propagátorem sociálního učení církve v duchu první papežské sociální encykliky Lva XIII. „Rerum novarum“ (1891). Již krátce po vysvěcení na kněze se vypracoval ve schopného organizátora, který vybudoval institucionální základnu moravského politického katolicismu. Stal se hlavním iniciátorem vzniku moravské křesťansko-sociální strany, jež se etablovala v roce 1899 na Velehradě. Vedle výborných organizačních schopností Šrámek prokazoval, že je také obratný politik. Osvědčil se jako poslanec moravského zemského sněmu (od roku 1906), vídeňské říšské rady (od roku 1907) a přisedící moravského zemského výboru (od roku 1913). Katolické setrvání na proabsburské loajalitě však Šrámkovi zkomplikovalo začátek politické kariéry v nové státě, ačkoli jako se jako jeden z mála katolických politiků prozíravě přiklonil k požadavku státní samostatnosti ještě na sklonku války. Ve dnech státního převratu sice pobýval v Praze, ale nebyl přizván do Národního výboru. Velmi jasně se uvědomoval složitou pozici katolické církve a hledal cesty, jak ji dostat z periferie zpět na mocensky vlivné pozice. Základy Šrámkovy obranné taktiky, jež měly vyvést český katolicismus z problémů, spočívaly na opatrném a rezervovaném postoji lidové strany při projednávání důležitých otázek a oddalování zásadních rozhodnutí. Šrámek byl bezpochyby talentovaným mistrem politické taktiky, dokázal se vyhýbat extrémním situacím a konfrontacím. Šrámkův politický talent a smysl pro hledání kompromisu přispěly k tomu, že se podařilo získat pro tuto politickou koncepci nejen většinu lidoveckých politiků na Moravě i v Čechách, ale také rozhodující část duchovenstva a hierarchie. V první polovině 20. let vystupovali kriticky vůči Šrámkovi rovněž konzervativně orientovaní katoličtí aktivisté z okruhu časopisu „Rozmach“, který vznikl pod vedením novináře Jana Scheinosta a spisovatele Jaroslava Durycha. Ve vatikánských kruzích však vůči Šrámkově angažmá panovala obezřetnost, daná tím, že Šrámek dokázal politicky vyjít i s protikatolicky smýšlejícími silami. Papežský vyslanec Clemente Micara (1879-1965) mu z tohoto důvodu vyčítal malou rozhodnost při hájení církevních zájmů. Šrámek však dokázal obratně manévrovat i v těchto záležitostech. V roce 1921 se stal ministrem železnic v Benešově vládě a od té doby setrval v kabinetech na různých ministerských postech až do konce první republiky. Od jara 1928 do února 1929 řídil fakticky jako první vicepremiér v době nemoci agrárníka Antonína Švehla práci vlády. V roce

1938 se jednoznačně postavil do hnutí na obranu republiky a protestoval proti přijetí Mnichovského diktátu. Po obsazení zbytku českých zemí v březnu 1939 odcestoval do Francie, kde se podílel na vzniku Československého národního výboru. Od roku 1940 předseda londýnské exilové vlády. Po osvobození byl předsedou ČSL a náměstkem předsedy vlády. Dne 20. 2. podal s dalšími nekomunistickými ministry demisi, ačkoli nebyl přesvědčen o správnosti tohoto kroku. V březnu 1948 byl zatčen při pokusu o útěk a až do konce života internován. Počátkem 90. let pochován na Velehradě.

Bohumil Stašek (1886-1948) československý katolický politik

Narodil se v Klabavě v západních Čechách. Jeho hlavní sférou působení byla dlouhou dobu zejména publicistika. Stal se hlavní osobností katolické politiky v Čechách, nejprve od roku 1919 jako ústřední tajemník a od roku 1930 jako předseda zemského výboru ČSL. z jeho iniciativy vznikly také funkční tiskové podniky (vybudoval mimo jiné tiskárnu ČAT) a byl vybudován palác Charitas. Stašek se zároveň snažil předložit v období po vzniku republiky také ideové koncepty, které by čelily protikatolickým útokům, a odůvodnit své vlastenectví odkazy na svatováclavskou tradici. Hned po vzniku republiky vydal krátký spis, věnovaný reflexi státní samostatnosti pohledem svatováclavské tradice, který je postaven na základní ideji, že sv. Václav - a nikoliv rod habsbursko-lotrinský – je jediným dědicem České země (Stašek také sloužil už 28. září 1918 na řadě míst v Čechách a na Moravě bohoslužby za českou samostatnost). Ve svých úvahách tak prezentoval sv. Václava jako symbol úzkého sepětí české národní myšlenky a současně katolictví. Katolicismus z tohoto důvodu také označoval za hlavního nositele vlastenecké ideje a vznik republiky považoval tak za dovršení těchto katolických snah. Stašek se tak snažil odkazováním na národní rozměr svatováclavské tradice a stejně tak i dalších tradic (zejména cyrilometodějské) zpochybnit, byť bezúspěšně, i ostatní nové myšlenkové proudy či nově vzkříšené tradice, jakými jsou třeba reformace, socialismus a západní liberalismus, které podle něj postrádaly svou odvozeností, nepůvodností a zideologizováním nárok na uplatnění při budování nového státu. Svatováclavskou národní ideu bylo podle Staška nutné doplnit ideou křesťanského solidarismu, který viděl jako nejlepší systém, protože moderní liberalismus a socialismus při řešení sociální otázky selhal.

Stašek byl jedním z nejdůležitějších lidoveckých politiků meziválečné doby, ale se Šrámkem se rozcházel v pohledu na mnoho otázek, což pramenilo i z rozdílného charakteru obou regionů – Čech a Moravy. V Čechách byla katolická církev konfrontována s pocitem diaspory, naproti tomu na Moravě měla dominantnější roli, a proto zde lidovci nacházeli vždy

silnou podporu. Tato skutečnost přispěla k tomu, že mezi českými lidovci byla zřetelnější tendence formulovat svébytné plány řešení politických a sociálně-ekonomických problémů. Ve východní části republiky se kromě toho strana klonila k podpoře křesťanských sociálních principů, zatímco v Čechách byly části lidoveckého okruhu bližší pravicovější zásady. Stašek se také zabýval daleko podrobněji detaily než Šrámek, které tehdy hýbaly sociálním životem. Jedním z tehdejších ústředních témat byla diskuse o možném zavedení prvků tzv. stavovského státu. Tato idea vycházela v církevních kruzích z papežské encykliky *Quadragesimo anno*, přijaté v roce 1931. Na základě tohoto konceptu se pokusil získat i rozhodující mocenský vliv ve straně, ale bezúspěšně. Pád prvorepublikové státnosti však využívá Stašek k tomu, aby se ujal vůdcovského postu v lidové straně, později ve Straně národní jednoty, a staví se na pozici supremacy katolického vlivu. Významně se zasloužil o vyzdvižení významu svatováclavské tradice, kterou kvůli její politické, národní, sociální i kulturní náplni považoval za jedinou cestou ze zmatků a nebezpečí doby. Po 15. březnu 1939 však vystupuje jasně v českém vlastenecko-národním duchu. Jednou z nejvýznamnějších vlasteneckých akcí, kterou Stašek pomáhal uskutečňovat, bylo slavnostní přenesení ostatků Karla Hynka Máchy, narychlo převezených z Litoměřic na podzim 1938. Ostatky velkého českého básníka spočinuly na vyšehradském hřbitově v květnu 1939. Přenesení Máchových pozůstatků bylo spojeno s velkým průvodem pražskými ulicemi, inscenovaný jako velká národní manifestace. nejznámějším projevem je Staškovo kázání během pouti u sv. Vavřínečka na Domažlicku v srpnu 1939. Stašek se během pouti nevyslovil přímo proti Němcům a nejitřil situaci (a snažil se spíše uklidnit obavy poutníků o národní budoucnost), protože podle svědectví účastníků hrozilo nebezpečí rozeznání poutního shromáždění ze strany gestapa a wehrmachtu. Současně však nepřímo napadl okupaci a jeho kázání vrcholilo národní přísahou. V rámci nacistické policejní akce *Albrecht I.*, realizované v souvislosti se zahájením druhé světové války, byl Stašek dopoledne 1. září zatčen - stejně jako řada dalších kulturních a intelektuálních elit. Celou válku pak strávil v koncentračních táborech. Teoreticky se dalo předpokládat, že Stašek bude mít ve straně znovu zajištěný mocenský vliv jako ikona protifašistické domácí rezistence a politik, akcentující radikální protiněmecká stanoviska. Obnovená lidová strana však již byla budována na novém půdorysu. Nastalo v ní období tvrdé centralizace, kterou vzhledem k meziválečným zkušenostem, prosazoval Šrámek a jeho spolupracovníci. Poválečná politická linie tedy Šrámkovo vedení navíc Staškovi vědomě neumožnilo návrat do aktivní politiky, což bylo dáno vzájemnými animozitami obou politiků, která charakterizovala lidoveckou politiku v letech první republiky. Zemřel jen několik měsíců po únorovém převratu.

